

Myskovszky E. rajza.

KÜLFÖLD.

Ruskin †. A művészet egy valódi apostola halt meg ez év január 20-ikán. Anglia vallja fiának, de lánglelke meghódította az egész művelt világot s mégis ismeretlen maradt hazája határán kívül. Van valami meglepő abban, hogy az angol izlésnek barátai, követői, csodálói, sőt betegei is vannak a kontinensen s egy ilyen ember művét, a ki 50 éven át vezeti és irányítja a modernnek nevezett áramlatot, a nagy német nemzet nyelvére át sem ülteti, nálunk pedig, bár a *Stones of Venice* című könyve megjelent magyarul, sokan azt sem tudják róla, hogy sarkutazó vagy valami orosz regényíró volt-e?

John Ruskint papnak szánták és vallásos költeményekkel érte el legelső irodalmi sikereit. Ellenállhatatlan vágya azonban Olaszországba sodorta és a művészetek tanulmányozására készítette. A milliomos szülők gyermeke, London egyhangu és stiltelen utcáiról szökve menekült a Canal Grande szőlőlevéllel ékes márványoszlopfős palotáihoz, hol az arany és azúr egymásba olvadó harmóniája uralkodik.

A Giardino Publico kaméliái közt, az időttele templomok és elhagyott palazzok árnyékában bolyongva, az egykor népes

monostoroknak ma már fűverte udvarain és a fényes galériák legutolsó szögére akasztott szűzies quattrocento festők szemlélésében szerezte meg érzelmeinek nemességét és gondolatainak fenkölt színezetét. Így vált áhítatos szószólójává, kétségtelenül egyrészt nevelésének hatása alatt, az olaszországi naiv és preraphaelista mestereknek. Felfedezte Fra Angelico, Sandro Botticelli és társai művészetét s megértette, hogy Velence kövei mennyi tanulságot rejtenek, hogy a dogék palotája miért „centrális épülete a világnak”.

Könyvei nyomán forradalmak és iskolák keletkeztek a művészetben. A negyvenes években Turner már az ő művészeti hitvallása értelmében alkotta műveit s tanítványai sorában Rosetti, Millais és Burne Jones nevével találkozunk. Mint esztétikust mindig az jellemezte, hogy kevésbé kötötte magát mások ítéletéhez; s ezáltal megkészsereződött hatása.

Nagyobb jelentőséget tulajdoníthatunk azonban annak a tevékenységének, a melylyel a művészetek népszerűsítését és demokratiszálását vitte keresztül Angliában. Elragadó szónoklatokat tartott Oxfordban, a melyre csak úgy tolongott a műveltebb osztály; a nép közt meg vándor előadásokkal hintette

szét eszméit Szellemi fensőbbiségével, ragyogó stílusával, bizalmat keltő és jóhiszemű lelkesedésével bámulatos eredményt ért el. A művészetet, mint hatalmas szociális tényezőt tette ismertté s a művészi ipar megteremtésével nemcsak lelket finomítani és erkölcsi érzést akart kelteni, hanem egyszerűs mind sok százezer embernek nyújtott alkalmat a haladásra; a művészetet kezelő gyárakkal szemben, az egyes munkásoknak juttatta a termelés hasznát.

Alapeszméje, melylyel akcióját megkezdte, a természethez való visszatérés volt, azt állította szembe a rafinált rendszernek s attól várta az egész modern ipar művészeti és szociális oldalának megoldását.

Azt a nagy tehnikai haladást, mely az újabb kort jellemzi, Ruskin nem csodálja, mint kortársai, hanem inkább elítéli, mert az iparművészet megsemmisítésére tör. Első sorban pedig ama kifogástalannak tetsző nemzetgazdaságtani tételt kárhoztatja, mely a termelésnél a munkamegosztást tartja célszerűnek. Nézete szerint végzetes tévedés rejlik azon különválasztásban, melylyel a mai munkarendszer a tervezést és a kivitel más-más kezekre bízta, sőt a kivitelnek egyes részletét is megosztja. Az egészséges továbbfejlődést ez megakasztja, mert a tervező urak találékonysága kimerül nem ismervén az anyagot és annak érvényesíthető előnyeit; a munkás pedig észnélküli eszközzé válik, a ki ugyan ismeri az anyagot, de művészi invencióra egyáltalán képtelen. Ruskin ideálja az a művész, a ki gondolatát saját kezével valósítja meg. A munkamegosztásnál „tulajdonképen nem a munkát darabolják szét, hanem a munkást” — mondja egy helyen — „kiölik belőle a lelket és ne csodálkozzunk, ha szellemtelenség a bélyege a mai ipar produktumainak”. Az ő filozófiája szerint Madáchnak nincs igaza, ki mint szomorú veszedelmet állítja elénk, ha Michael-Angelonak széklábat kellene faragni.

Másrészt azonban Ruskin nemcsak a termelést, de a fogyasztást is reformálandónak tartja. Valamint az iparművészt visszavezeti a természetes produktív módszerre,

úgy a publikum ízlését is abba az irányba tereli, a melynél fogva csak tisztán művészi becsű alkotások számíthatnak keresletre, a gyári készítmények mellőzésével.

A művészi nevelést is lelkes agitációjával a legszélesebb alapon rendezte. Ruskinnak köszönhető, hogy Anglia minden középiskolájában külön studiumot képez a művészet és csaknem minden valamire való városában művészeti és különösen iparművészeti múzeumok, iskolák és könyvtárak állítottak fel, melyeknek szerepe a nemzetvagyonosodást illetőleg legkiválóbbak az egész világon.

De Ruskin nem csak elméleti munkásságot fejtett ki, hanem gyakorlatilag is megvalósította ideáit. Iparművészeti iskolát állított fel a maga eszméit saját maga adta elő. Továbbá előkelő művészek segítségével, mint a minők William Morris, Walter Crane, Burne Jones, Maddox Brown, Voysey és mások, nagy műipari telepeket létesített saját három millió koronányi vagyonának feláldozásával, s újéletet, frissességet hozott a művészi iparba. A tapéta, textilgyártmányok, üveg-agyagipar és grafikus művészetek új lendületet nyertek s diadalmas körútra kelt iskolájának munkássága egész Európában. A régi és keleti művészetek üdesége forgalomba jött általuk, megtermékenyítvén a tepsedő iparművészetet. Könyvet lehetne erről írni, hogy minő és mily mértékben érvényesültek a hatások, rövid méltatásban még fogalmat is bajos nyújtani azon széleskörű hullámokról, melyet Ruskin és követői keltettek. Kétségtelen tény, hogy korunk iparművészetének szellemi atyját őbenne tisztelhetjük.

A kartonnyomás történeti fejlődését mutatta be az osztrák iparművészeti múzeum Bécsben, a múlt év végén rendezett időszak kiállításában, a melynek anyaga javarészt a múzeum textil-osztályának a térszűke miatt állandóan közszemlére nem bocsátható tárgyaiból került ki, a melyek sorozatát különböző helyekről kölcsönzött munkákkal egészítették ki. A szerfőlött érdekes kiállítást a berlini Kunstgewerbeblatt ismérteti a legalaposabban decemberi számában. A bécsi iparművészeti múzeum

vezetősége nemcsak arra törekszik, hogy az osztrák iparművészetbe modern szellemet öntsön, de hogy a közönség műtörténelmi műveltségét is gyarapítsa, a mely önálló ítéletének a legbiztosabb alapjául szolgálhat. Ez utóbbi célt szolgálta a kartonnyomás történeti fejlődésének a bemutatása is, a melyben az egyiptomiaktól kezdve napjainkig minden kor és nemzet képviselve volt. Igen érdekesek voltak a körülbelül 1500 éves bábuk, a melyeket Graf Egyiptomban ásott ki s melyek ruháján a kartonnyomás, kékes-fekete festékkel színtelen alapon, a késői antik-szövetek motívumait utánozza. A régibb középkorból néhány ezüsttel áttört selyemszövetet utánzó bizanci és olasz munkát állítottak ki; a késői középkor kartonnyomásai között, a tiroli vászonkárpitok tüntek föl, gránátalma motívumaikkal. Ezek a tapeták, kartonnyomásuk sajátos technikájával azt a körülményt is megerősítik, a melyre a kutatók már régebben jöttek rá, hogy a kartonnyomásnak nem kis része volt a könyvnyomtatás föltalálásában.

Az olasz renaissance ezen a kiállításon préselt s ékítményeiknél és színezésüknel fogva egyaránt hatásos bársonyszövetekkel volt képviselve. Gazdag volt a keleti eredetű kartonnyomások sorozata, a melyek importja a XVIII. században az európai kartonnyomást technikai és művészi téren egyaránt befolyásolta. Néhány XVIII. századbeli kartonnyomású falkárpit, kézi festéssel élénkebbé tett bútorszövet egészen kínai vagy japán jellegű. Szerfölött bájos hatásúak voltak a rokoko-korbéli kartonnyomások, szeszélyes ornamentikájukkal s a mi bennünket közelebbről érdekel, feltűnést keltett a sasvári kartonnyomó műhely eredeti mintáinak a gazdag sorozata. Sasvár Nyitra-megyében Holics közelében fekszik s emlékei nagy száma után ítélve, 1736-ban alapított kartonnyomó műhelye nagy virágzásnak örvendett. Korabinszky múlt századbeli lexikonja szerint a fonóműhelyben alkalmazott munkásokon kívül 300 ember kereste itt valamikor kenyerét. A kartonnyomó műhely tulajdonosa Boltin báró

volt, az intézet történetéről, megszűnésének az okairól közelebbi adataink nincsenek. Kívánatos volna, ha szakembereink közül valaki iparművészetünk múltja ez érdekes fejezetének a behatóbb földerítésére vállalkoznék.

Népies lakásberendezési kiállítást rendeztek december havában Drezdában a szász királyné kezdeményezésére. Ennek a kiállításnak a célja oly művészies formájú bútoroknak a bemutatása volt, a melyeket a kevésbé jómódú polgár-családok is megszerezhetnek. A kiállítás sikere érdekében pályadíjakat is tűztek ki; még pedig egy olyan nappali és hálószobából s konyhából álló lakásberendezésre, a melynek ára a 750 márkát túl nem haladja, továbbá egy teljes lakásberendezésre szegényebb emberek részére, a mely 400 márkába s egy egyszerű hálószobára, a mely legfeljebb 200 márkába kerül. A pályázatban több kiváló német tervező vett részt. A rajzaik után előállított bútorok anyaga többnyire pácolt vagy fényezett puhafa volt, formájuk pedig minden ízében modern. A drezdai iparművészeti műhelyek két teljesen felszerelt lakást állítottak ki; az egyiknek az ára 800, a másiknak 750 márka volt. Ezek a műhelyek közelítették meg leginkább a kitűzött célt, igaz, hogy nem minden önmegtágadás nélkül. Ha azonban minden ízében művészi bútorokkal most még csak inkább erkölcsi, mint anyagi sikert arattak; több mint valószínű, hogy a célt, a melyet ennek a drezdai kiállításnak kitűztek, nem sokára sikeresen lehet majd megvalósítani. Annak a modern társadalmi törekvésnek, a mely a művészi szellemet a legalsóbb néprétegekbe is igyekszik bevinni, nem lehet más eredménye, mint hogy a mesteremberek, a kik eddig csak mások tervei után dolgoznak, a maguk erejéből is képesek lesznek művészi munkát előállítani. A munkafelosztás, a mely most a művészi bútorokat megdrágítja, így el fog enyészni s a tisztult ízlésű mesterember modern és művészi bútorait kevesebb erő és anyag pazarlással állíthatja majd elő, mint furniros munkáját, azok így természetszerűleg még olcsóbbak

lesznek a szemfényvesztésre számító portékánál.

Az iparművészet a müncheni Glaspalastban ezen a télen harmadszor szerepel. A két kis szobánál, a melyet először bocsátottak rendelkezésére, most jóval nagyobb térhez jutott s a grand Arttal azonos tényezőként szerepel ott. Az iparművészeti tárgyak számának a gyarapodásával azonban nem emelkedett ezek összességének a művészi színvonala. Német folyóiratok ennek okául azt tüntetik föl, hogy ezzel a kiállítással egyidejűleg még számos más műtárlatot is el kellett látnia a német iparművészetnek s azért nem felel meg müncheni debütje azoknak a várakozásoknak, a melyeket elébe tűztek. Újabb, jelentősebb mozzanatok ezúttal nem érvényesülnek a müncheni Glaspalast iparművészeti osztályán, a melynek ismertetését a „Kunst und Handwerk“ januári számában kezdte el.

Kosztümtörténeti kiállítás nyílt meg október végén Brünmben a morva iparmúzeumban, a mely célját: a férfi és nő ruhának az antiktól kezdve századunk elejéig való bemutatását osztrák szempontból véve sok sikerrel oldotta meg. A főszűrt az eredeti kosztümök kiállítására fektették, csak ahol a fejlődés föltüntetésében hézag maradt, pótolták ezt egykorú képek és szobrok nyomán készült utánzatokkal. Csak úgy vált lehetővé, hogy az egyiptomi, görög, asszír, római s más nemzetek kosztümtani szempontból képviselve lehettek. A kosztümöket csaknem kizárólag az osztrák múzeumok és osztrák főurak bocsátották a kiállítás rendelkezésére.

Alapítvány iparművészeti tárgyú kiadványokra. A berlini iparművészeti múzeumot érte az a szerencse, hogy egy bőkezű mecenás jóvoltából oly alapítványhoz jutott, a melynek kamatait olyan munkakörébe vágó kiadványok rendezésére fordíthatja, a melyek tartalmával a műtörténelmi ismereteket, a műiparban hasznavehető mintákat s a melyek külső kiállításával a jó ízlést terjesztheti. Az alapítvány az 1891-ben Halberstadban elhalt Orlop Sándor hagyo-

mánya s összege 186,100 márka, a melynek csupán kamatai s a kiadványokból befolyó jövedelem használható föl a föntmondott célra. Az alapítványhoz a múlt év őszén adta beleegyezését a német császár s kamatait legközelebb kezdik fölhasználni.

Dupuis Dániel halála. A francia medaillonművéség híres mesterének a tragikus haláláról napilapjaink is megemlékeztek. Páris művészei őszintén gyászolják az alig ötven éves korában véget ért jeles szobrászt, aki a francia medaillonművéség új életre keltésében nevezetes szerepet játszott. Dupuis, Bloisban született s eredetileg festőnek készült. Csak a midőn ezen a pályáján nem nyílt alkalma arra, hogy a prix de Rome-t elnyerje, cserélte föl, Rotyhoz hasonlóan, ecsetét a vésővel. A szobrászatnak a festői hatások kiaknázására a legalkalmasabb tehnikájának, a medaillonművéségnek szentelte életét. 1872-ben a prix de Rome-mal az örök városba utazott, a hol első művei a Villa Mediciben vele egyidőben ott időző tizenkét társának az arcképét ábrázoló medaillonjai voltak. Szinte megszámlálhatatlanok az érmek, arcképek és plakettek, a melyek keze alól kikerültek s a melyek mind ötletességét, biztos kezét dicsérik s tele vannak felülmúlhatatlan eleganciával és üde formákkal. Főbb művei a párisi Luxembourg-múzeumban láthatók. Híres munkák voltak az 1878. évi párisi világkiállítás érmei s jeles kortársait ábrázoló medaillonjai. Az új francia 5- és 10-centimos pénzek szintén az ő vésője alól kerültek ki. Utolsó munkája, a melynek reprodukcióját a Revue des Arts Décoratifs decemberi számában közli, három remek plakett volt. Az egyik Madonnát ábrázol, karján a szunnyadó gyermekkel, a másik két virágot ápoló, félig meztelen bájos nő képében a kertészetet. A harmadik plakett az 1900. évi párisi világkiállítás személyzetének a hivatalos jelvénye, a melyen a földgömb fölött lebegve harsonás géniusz látható s a melynek remek kivitele ékes bizonyossága annak, a mit a mi művészeink is megszívlelhetnének, hogy a legjelesebb

francia mesterek sem kicsinylenek semmi-féle feladatot, a melylyel a közízlést szolgálhatják.

A párisi világkiállítással kapcsolatos ünnepek alkalmára a francia l'Union Centrale des Arts Décoratifs pályázatot hirdetett alkalmi utcadiszítésre. A pályázat az imént járt le s a Revue des Arts décoratifs, mely tanulságos megjegyzéseket fűz hozzá, egykori rajzok alapján igen érdekesen jellemzi mindazt, a mit a franciák e téren közel két század óta létrehoztak. Az említett folyóirat különösen a miatt panaszkodik, hogy miként az építészetben, az alkalmi diszítésben sem teremtettek a XIX. században új stílust Franciaországban s az utcák diszítése a Párisban rendezett ünnepek alkalmával rendszerint egyformán banális. Nem sok eredetiséget mutatnak a kiállítási ünnepek alkalmából létesítendő utcadiszítések sem s a folyóirat új alkalmi diszítés beillesztésére buzdítja a művészeket, a mely nem régi, elcsépelet fogások fölhasználásából áll, hanem koncepcióiban, színhatásaiban, elrendezésében s a modern technikai vívmányok logikus fölhasználásával egyaránt a modern szellemet tükrözteti vissza. Boldog franciák! A ki Párist ünnepi köntösben látta, nem vitathatja el, hogy ha nem is eredeti, de művészi ízlésre vall mindenkor utcáinak alkalmi diszítése s ezzel ott mindenkor művészi kezeket bíznak is meg. Nálunk rendszerint a jóízléssel hadi lábón álló vállalkozók intézik ünnepeink alkalmával az utcák diszítését. Nem is tudunk eddigelé barbár pompánál egyebet fölmutatni ezen a téren.

A londoni Arts and Crafts kiállítás kapcsán, melyet tizennyolc év előtt William Morris, a modern művészet atyamestere alapított s a melyet csupán minden harmadik évben rendeznek, a Dekorative Kunst lesújtó kritikát ír decemberi füzetében Walter Craneről, a kinek különösen szobrászati műveit becsméri, azt állítja, hogy nálánál nagyobb barátainak Morris és Burne Jonesnek a halála óta, a kinek útbaigazítása mellett dolgozott, minden ügyességét elvesz-

tette. A bútorok, ékszerek és keramikai tárgyak, a melyek ezen a kiállításon láthatók, az idézett folyóirat szerint szintén nagy hanyatlást vagy legalább is egészségtelen stagnálást mutatnak, a melynek oka az a körülmény, hogy az angol mesterek újabban az élettől egészen elzárkózva, merő arhaizálásból élnek, a melylyel mintha a kultúra kezdetleges korát akarnák visszaállítani. Az egyedüli meglepetés, a Craft and Arts kiállításon, Harry Powellnek üvegedénygyűjteménye. Ezek az üvegedények mind eredeti és ízléses formájukkal és harmonikus színezésükkel válnak ki.

A kiállítás egyik külön osztályában Morris alkotásait mutatják be: szövet-, kárpit-, üvegfestmény-, könyvtábla-tervezeteit, a rajzai után becsült ércveretű, szövött és faragott munkákat, a melyek legapróbb részleteikben is a nagy mester hatalmas egyéniségének a bélyegét viselik magukon. William Morris alkotásai még szembetűnőbbé teszik a hanyatlást, a melybe az angol iparművészet halála óta jutott s a melyből Európa népei immár csak negatív tanulságokat méríthetnek. Így a Dekorative Kunst, a melyhez hasonlóan a többi német folyóiratok is már nem egyszer fakadtak ki az angol művészet ellen; a német mesterek mindazonáltal talán nagyobb mohósággal, mint Európa bármely egyéb országának a művészei, nem szüntek meg az angoloktól inspirációt kölcsönözni, ezek alkotásait többkevesebb s néha nagyon is kevés szellemességgel és eredetiséggel utánozni. Egész más a kép, a melyet a francia Art et Décoration erről a kiállításról nyújt ez idei első számának dúsan illusztrált s jóval tárgyilagosabb cikkében. Az itt bemutatott és méltatott munkák, valamint azok is, a melyeket a Studio folytatólagosan decemberi füzetében közöl, túlnyomó részben arról tanúskodnak, hogy bizony-bizony a németek még ma is sokat tanulhatnak az angoloktól. Walter Crane ízléses és eredeti munkáin kívül, a melyek reprodukciói a Studióban láthatók, a Crafts and Arts kiállításon bemutatott bútorok közül Simpson és Gibson egyházi széksorai a legérdekesebbek, a me-

lyek a csúcsíves egyházi széksorok modernizált struktúrájával s minden ízében modern, naturalisztikus ékítményekkel bírnak. Ez utóbbiak gazdag hatásukkal és friss voltukkal az emlékszerű interiőrrel összhangzóan ígérkező, méltóságteljes pompát kölcsönöznek a bútoroknak.

Az Art et Décoration, Walter Crane egyik munkájának a képét is közli s a szent Ceciliát ábrázoló üvegfestmény, a mely a képrásnak ezzel a korlátolt technikájával annyi érzést fejez ki, a nélkül, hogy ez az anyag és forma harmóniájának a rovására történnék, a mennyivel a németek egyik másik nagyratartott mesterének az olajfestményein sem igen találkozunk. Bensőséggel teljes Bell színezett domborműve is, mely öt mezőben Krisztust és négy őt imádó angyalt tüntet föl a prerafaelita festők modorában. Marks és Rathboue vert ezüst munkái, Heaton zománcművei, Miss Steele öntött bronzapplikációi, Anning Bell gazdag és ízléses mintáju, damasztiszövésű asztalterítői s az Arts and Crafts kiállításon bemutatott egyéb technikáju munkák közül is sok arról tanúskodnak, hogy az angol iparművészet ma is azon a színvonalon áll, a melyet Európa népeinek a legtöbbje s köztük a németek is még csak megközelíteni igyekeznek.

A „National Competention” 1899-ben. Az angoloknak ezt a művészetoktatási intézményét, a mely a szigetország iparművészetének a fejlődésében oly hathatós tényezőnek bizonyult, a mi közönségünk is jól ismeri abból a kiállításból, a melyet egy évvel ezelőtt iparművészeti múzeumunk rendezett a nyertes pályamunkákból. Az angol művészeti- és műipariskolák 1899. évi nemzeti versenyére 96,580 munkát küldtek be, a melyet tizenhét szakosztályba osz-

tottak s a melyből 1091 nyert jutalmat. A bírálóbizottság jelentéséből, a melynek olvasása a National Competention nálunk kiállított tárgyaival kapcsolatban oly tanulságos volt, az Innendekoration, a melynek decemberi számából ezeket az adatokat merítettük, mítsem közöl. Csak általánosan jellemzi a versenyt, az angol művésznövendékek törekvését, a kik ebben résztvesznek s a kik évről-évre nagyobb számban látják be, hogy csak vajmi kevésnek nyílik kilátása közülök arra, hogy a grand Art terén érvényesüljenek s azért már kezdetől fogva az iparművészet mezején próbálják kifejteni erejüket.

A pályadíjnyertes munkákból egész sorozatot reprodukciókban is közöl az idézett folyóirat s ezek közül különösen a diszítő szobrászat és festészet körébe vágók válnak ki eredetiségökkel és művészi kivitelükkel. Bútortervezéssel, a mely a legtöbb nehézséggel jár, ez idén kevesen s azok is nagyon különböző sikerrel próbálkoztak; azonban ezen a téren is akadt figyelemre méltó munka. Föltűnő jelenség volt, hogy az első díjak közül sokat nők nyertek el, a kik általában a férfiaknál nagyobb komolysággal és ernyedetlen szorgalommal folytatják tanulmányukat s a mint ennek legutóbbi számában az Art et Décoration is kifejezést ad, az angol iparművészetben maholnap jelentős szerepet fognak betölteni.

A National Competentionról szóló jelentéséhez az Innendekoration szerkesztője a következő érdekes megjegyzést fűzi: „Nem minden szégyen nélkül valljuk meg, hogy Németországban ilyen modern szellemben szervezett hasznos intézmény még nincs. Cikkünkben azok, a kiket illet, nálunk is meríthetnének impulzust, a National Competentionhoz hasonló verseny életbeléptetéséhez“.

